

PRZYGOTOWANIE I UŻYCI SIŁ ZBROJNYCH

Pakiet 2 książki

ISBN 978-83-68170-47-4 (PDF)

Adam Tokarczyk

UŻYCIE SIŁY WOJSKOWEJ
W CZASIE POKOJU
PRZEZ SIŁY ZBROJNE
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

WYBRANE PROBLEMY

WARSZAWA
2020

Recenzenci:

prof. dr hab. inż. Waldemar Kitler, ASzWoj
dr Malwina Ewa Kołodziejczak, ASzWoj

Redakcja merytoryczna:
dr Zbigniew Moszumański

Opracowanie graficzne i projekt okładki:
Agencja Wydawnicza IDEAPRESS Anna Skowrońska

Copyright©Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej, 2020
Copyright©Adam Tokarczyk, 2020

Wydanie I

Wydawca:

Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej
ul. 11 Listopada 17/19, 03-446 Warszawa
www.two.edu.pl
e-mail: kontakt@two.edu.pl

Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej znajduje się w wykazie
wydawnictw publikujących recenzowane publikacje naukowe, sporządzonym
przez MNiSzW: poz. 652, poziom I – 80 punktów.

Skład:

Agencja Wydawnicza IDEAPRESS
ul. Łukowska 1/149, 04-113 Warszawa
www.ideapress.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Konstytucyjne wzorce użycia siły przez organy władzy publicznej	17
2. Użycie siły wojskowej w przestrzeni powietrznej	23
2.1. Reagowanie w przestrzeni powietrznej	23
2.2. Ochrona granicy powietrznej	24
2.3. Zwalczanie bezpilotowych statków powietrznych	28
3. Użycie siły wojskowej w ochronie żeglugi i portów morskich.....	31
4. Wsparcie Straży Granicznej.....	35
5. Wsparcie Policji	47
6. Działania antyterrorystyczne	53
7. Uprawnienia Żandarmerii Wojskowej oraz wojskowych organów porządkowych.....	59
7.1. Żandarmeria Wojskowa	59
7.2. Wojskowe organy porządkowe	60
8. Uprawnienia Sił Zbrojnych RP w stanach nadzwyczajnych.....	63
8.1. Stan wojenny	63
8.2. Stan wyjątkowy	66
8.3. Stan klęski żywiołowej	72
9. Użycie Sił Zbrojnych RP w sytuacjach kryzysowych	79

Zakończenie	85
Bibliografia	88
Załączniki	91

Wstęp

Podstawowym zadaniem sił zbrojnych w demokratycznym państwie prawa jest zapewnienie niepodzielności terytorium oraz ochrona jego niepodległości. Cele stojące przed wojskiem są nieodłącznie związane z najistotniejszym wyznacznikiem ciągłości państwa, jakim jest jego przetrwanie w obliczu zagrożeń zewnętrznych. We współczesnych państwach siły zbrojne, będące największą i najlepiej zorganizowaną, zasadniczą częścią organizacji państwowej, decydują o trwałości, stabilności i sile państwa, o jego suwerenności oraz o bezpieczeństwie narodowym i międzynarodowym.

Siły zbrojne w klasycznym ujęciu stanowią o suwerenności państwa¹. Zakłada się, że siły zbrojne mogą być użyte do prowadzenia działań zbrojnych dopiero w sytuacji zbrojnej agresji obcego państwa i, odnośnie do zasady, nie mają prawa używać w czasie pokoju posiadanego uzbrojenia i środków przymusu bezpośredniego (siły wojskowej)². Nawet w sytuacji obcej interwencji zbrojnej użycie wojska

---

¹ W. Kitler, *Funkcje i zadania Sił Zbrojnych RP*, w: *Aspekty prawne bezpieczeństwa narodowego RP. Część ogólna*, red. W. Kitler, M. Czuryk, M. Karpiuk, Warszawa 2013, s. 109.

² W obowiązujących aktach prawnych nie ma jednolitości co do stosowanego nazewnictwa w tym zakresie. Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej („Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 2019, poz. 2418) traktuje o użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego i broni palnej. W art. 3 ust. 2a i 2b ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019, poz. 1541 z późn. zm.) posługuje się pojęciem „środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia”, podczas gdy w uzasadnieniu do nowelizacji wprowadzającej w życie te przepisy jest mowa o „zasadach użycia siły”, co jest w istocie tłumaczeniem z języka angielskiego terminu „Rules of Engagement” (dosłownie: „zasady zaangażowania”) stosowanego w państwach NATO.

nie może nastąpić bez uzyskania decyzji podmiotów sprawujących cywilną kontrolę nad siłami zbrojnymi. Dopiero po podjęciu decyzji przez uprawniony organ w realiach określonego stanu faktyczno-prawnego, zostaje aktywowane prawo do używania uzbrojenia i środków przymusu bezpośredniego z zamiarem odparcia obcej agresji.

Oprócz tego, aktualnego w dzisiejszych czasach, założenia dopuszcza się możliwość wykonywania, w ściśle określonych uwarunkowaniach prawnych, pewnych zadań przez siły zbrojne w czasie pokoju, którym żadna inna służba porządkowa nie byłaby w stanie podolać. Ten aspekt funkcjonowania sił zbrojnych wymaga przyznania niezbędnych uprawnień żołnierzom do używania siły wojskowej, czyli posiadania uzbrojenia (w tym broni palnej) i środków przymusu bezpośredniego. Użycie sił zbrojnych w czasie pokoju wymaga również podjęcia decyzji przez właściwe organa administracji publicznej (sprawujące cywilną kontrolę nad wojskiem) i może to nastąpić tylko i wyłącznie w ściśle określonych przypadkach znajdujących oparcie w prawie powszechnie obowiązującym, zawężonym do prawodawstwa ustawowego.

Według art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 z późn. zm.) Siły Zbrojne RP są przeznaczone przede wszystkim do ochrony niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic³. Nie tworząc zamkniętego katalogu, przepis ten umożliwia stworzenie podstaw prawnych do wykonywania zadań przez Siły Zbrojne RP także w czasie pokoju. Z pewnością na podstawie zastosowanej redakcji przepisu nie można wyinterpretować zakazu przypisywania Siłom Zbrojnym RP określonych zadań w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego.

Warto jednak zauważyć, że możliwość użycia Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju do realizacji kompetencji o charakterze porządkowym (policyjnym) była kwestionowana przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, co zostało wyrażone w jego wniosku z dnia 27 września 2007 r. skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie zgodności art. 122a ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze (Dz.U. 2019, poz. 1580) z art. 38, art. 31 ust. 3, art. 2, art. 26 oraz

---

³ Co podkreśla również W. Kitler. Vide, idem, *Rola sił zbrojnych w państwie*, w: *Prawo wojskowe*, red. W. Kitler, D. Nowak, M. Stepnowska, Warszawa 2017, s. 50.

art. 30 Konstytucji RP⁴. Trybunał Konstytucyjny uniknął rozpatrzenia zarzutu w tym zakresie⁵, lecz sam ten wniosek pokazuje, że użycie Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju powinno być zawsze traktowane jako rozwiązanie ostateczne i ewidentnie niezbędne do ochrony takich wartości, jak bezpieczeństwo państwa i dobro powszechne obywateli. Prawdopodobnie celowo Trybunał Konstytucyjny uniknął ustosunkowania się do stanowiska wnioskodawcy, już bowiem we wcześniejszym wyroku z dnia 7 marca 2000 r. K 26/98 uznał, że Siły Zbrojne RP odgrywają także istotną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, nadając jednocześnie temu udziałowi charakter pomocniczy⁶.

Abstrahując od odosobnionego poglądu Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, należy zauważyć, że art. 26 ust. 1 Konstytucji RP definiuje zakres kompetencji Sił Zbrojnych RP przez wskazanie określonej funkcji, jaką mają pełnić. Przynajmniej dwa elementy – ochrona niepodzielności terytorium (bez wskazania, że jest to ochrona jedynie przed zewnętrznymi źródłami zagrożenia) oraz zapewnienie bezpieczeństwa (bez rozróżnienia na bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne) – wyraźnie wskazują na możliwość konstruowania podstaw prawnych do realizacji określonych obowiązków przez Siły Zbrojne RP w czasie pokoju. Co więcej, obowiązki te nie są ograniczone jedynie do typowo militarnych zagrożeń, które godzą w niepodzielność terytorium i bezpieczeństwo państwa⁷. Obejmują również wsparcie pozostałych aspektów jego funkcjonowania, gdy inne, przeznaczone do tego podmioty, nie są w stanie go zapewnić na wymaganym poziomie. Nie bez

⁴ Sygn. akt BSA II-4111-1/07.

⁵ Stwierdzając, że art. 122a Prawa lotniczego jest niezgodny z art. 2, art. 30 i art. 38 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, Trybunał Konstytucyjny uznał za zbędne rozstrzygnięcie problemu relacji zaskarżonego przepisu do art. 26 Konstytucji RP.

⁶ Na co zwróciła uwagę K. Dunaj. Vide, eadem, *Konstytucyjne podstawy bezpieczeństwa*, w: *Aspekty prawne bezpieczeństwa narodowego...*, s. 149.

⁷ Przepis art. 26 ust. 1 Konstytucji RP nie może być zawężany jedynie do militarnych aspektów zapewnienia bezpieczeństwa państwa z racji literalnego brzmienia (nie użyto żadnego słowa nakazującego ograniczenie zakresu normowania tylko do zapewnienia bezpieczeństwa militarnego), a samo pojęcie „bezpieczeństwa” użyte w tym przepisie odnosi się nie tylko do aspektów militarnych, ale obejmuje swoim zakresem pojęciowym również inne dziedziny bezpieczeństwa (ekonomiczne, społeczne, ekologiczne, gospodarcze i polityczne).